

ԿՐԹՆԱԿԱՆ

“ՀԱՅՐ ԵՐԿԱՒՈՐ, ԱՍՏՈՒԱԾ ՃՇՄԱՐԻՏ”

«Հայր երկնաւոր, Աստուած նեմարիս,
Որ առաքեցեր զՈրդիդ Քո սիրելի
Ի խնդիր մոլորեալ ոչխարին.
Մեղայ յերկինս եւ առաջի Քո,
Ընկալ զիս որպէս զանառակ որդին
Եւ զզեցո ինձ զպատմութեանն զառաքին,
Զոր մերկացայ մեղօք.

եւ զորմեա՛ Քո արաածոյ եւ ինձ՝ քաղմամեղիս»:

(Ազոթք Իւրաքանչիւր Անձին Հաւատացեալ ի Քրիստոս.
Շնորհալի. Յրդ տուն):

Շնորհալի Հայրապետի «Հաւատով խոս-
սովանիմ» գոհար աղօթքի առաջին երկու
տունները ուղղուած էին Ամենասուրբ Եր-
րորդութեան, իբրեւ մի Աստուածութեան:
Յաջորդ երեք տուններէն իւրաքանչիւրը
կ'ուղղուի Ս. Երրորդութեան երեք Դէմ-
քերէն իւրաքանչիւրին: Եկեղեցւոյ մէջ
ընդունուած եւ կիրարկուած սովորութիւն է
որ երբեք աղօթքներ կ'ուղղուին Աստուա-
ծութեան Անձներէն մէկին կամ միւսին ա-
ռանձնապէս: Այս իրողութիւնը յստակ կեր-
պով կ'երևի ծաշու երեք Ժամերգութեանց
վերջին աղօթքներուն մէջ. ըստ այսմ,
ծաշու Գ. Ժամու վերջին աղօթքը, «Ուա-
ղաղութեամբ քով, Հոգիդ Սուրբ Աստուած
ճշմարիտ», կ'ուղղուի Հոգի Աստուծոյ.
Ծաշու Զ. Ժամու վերջին աղօթքը, «Հայր
զթութեանց», կ'ուղղուի Հայր Աստուծոյ.
Իսկ Թ. Ժամունը՝ «Քրիստոս Որդի Աստու-
ծոյ», կ'ուղղուի նոյնինքն Որդի Աստուծոյ:
Եկեղեցւոյ նշանաւոր Հայրերէն Յովհան
Ոսկերեան, Հոգեգալստեան տօնին առթիւ
գրած է մեծ աղօթք մը՝ զոր կը բաժնէ
երեքի, եւ մէն մի մասը կ'ուղղէ Ս. Եր-
րորդութեան Անձներէն իւրաքանչիւրին:
Մեր ուսումնասիրութեան առարկայ սոյն
աղօթատունը կ'ուղղուի Հօր Աստուծոյ:

Այս եւ յաջորդ երկու տուններն ալ կա-
ռուցուած են մէկ եւ նոյն կաղապարի վրայ:
Նախ Աստուածութեան իւրաքանչիւր դէմքը
նեմարիս Աստուած կը դաւանուի. ապա
ընտրովի եւ համառօտակի կը յիշատակուին
իւրաքանչիւր Անձներէն մէկին կամ միւսին

յատուկ եղող այն սնորհներէն, զոր մէն
մի աղօթատունին մէջ յիշուած Անձը կա-
տարած է մեր փրկութեան համար: Ապա
կը կատարուի մեղքի խոսսովանանք՝ որուն
բանաձևը նոյն է երեք տուններուն մէջ ալ:
Իբրեւ չորրորդ եւ վերջին կէտ կը հայցուի
իւրաքանչիւր Անձէն այն մասնաւոր զեմու-
քի, որ Ս. Երրորդութեան Անձներէն մէկը
կամ միւսը տուած է արդէն ուրիշներուն,
համաձայն Աւետարանի պատմութեանց:

«Որ առաքեցեր զՈրդիդ Քո սիրելի».
— Հայրն է տիեզերքի եւ ամենայն ինչի ի
գոյութիւն գալը, այսպէս ըսենք, յղացողը
եւ ծրագրողը: Հայրն է Իր յաւիտենական
ծրագիրներու իրականացման համար իմաստ-
նագոյն միջոցները վճռողը: Հետեւաբար
նոյնինքն Հայրն է որ մարդու անկումէն
յետոյ որոշեց զրկել, եւ ի լրումն ժամանա-
կաց զրկեց, Իր սիրելի Որդին՝ մարդու վե-
րըստին բարձրացման համար: Այս գաղա-
փարը յատկապէս շեշտուած է Յովհաննու
Աւետարանին մէջ ծայրէ ծայր. առնուազն
35 անգամ կրկնուած են «Հայր առաքեաց
զիս» եւ նման կամ համազօր ասութիւն-
ները: «Իմ գործերս կը վկայեն որ Հայրը
զրկեց զիս» (Յովհ., Ե., 36): Երկրէ եր-
կինք համբառնալու ատեն Իր հետեւորդնե-
րուն ուղղած Յիսուսի վերջին խօսքը եղաւ.
«Որպէս առաքեաց զիս Հայր եւ ես առա-
քեմ զձեզ...» (Մատթ., ԻԲ., 18):

«Ի խնդիր մոլորեալ ոչխարին».— Հայրը
կը զրկէ Իր Որդին որպէսզի փնտտէ մոլոր-
եալ ոչխարը եւ վերադարձնէ զայն Հօր յա-
ւիտենական գաւիթը: Ոտքը լոկ անհատ
մոլորեալ ոչխարներու մասին չէ, այլ ամ-
բողջ հօտին համար է: Թէ արդարեւ մարդ-
կութիւնը իբրեւ ամբողջութիւն մոլորած է
ճշմարտութեան ճանապարհէն, կը վկայեն
ամբողջ մարդկային պատմութիւնը եւ Աս-
տուածաշունչը: «Ամենեքեան խոտորեցան
ի միասին, եւ անպիտանացան» (Սղմ., ԺԳ.,
3): «Ոչ ոք է որ առնէ զբարի եւ չէ ոք
մինչեւ ի մի» (Սղմ., ԾԲ., 4): Յիսուսի
աշխարհ գալուն նպատակն է առաջնորդել
մոլորեալ մարդկութիւնը Իր Հօր Արքայա-
րանը:

Հոգ չէ թէ մարդիկ ինչ ճամբաներու
մէջ գտնուին, որքան ատեն որ Աստուծոյ
կամքին եւ Օրէնքին ճամբուն մէջ չեն

գտնուելը, մոլորեալ են: Կրնայ ըլլալ որ անոնք կը գտնուին բարդաւաճման և ճոխութեան ճամբաներու մէջ: Կրնայ ըլլալ որ իրենց սեղանները առատ են և կը յորդին գինիով և իւղով: Կրնայ ըլլալ որ իրենց երկիրը լաւ մշակուած և վաճառականութիւնը ծաղկած է, աշխատաւորին կեանքը և ապագան ապահովուած է: Կրնայ ըլլալ որ զիտութիւնը և արուեստը յառաջացած վիճակի մէջ կը գտնուին: Այս բոլորը բարի և բաղձալի են ամբողջ մարդկութեան համար: Այս երևոյթները սակայն ապացոյցներ չեն երբեք որ մարդիկ մոլար ճանապարհներու մէջ չեն գտնուիր: Երբեք հետև իւրթական առաւելութիւններ փաստեր չեն երբեք հոգեկան բարդաւաճման: Ընդհակառակը, երբեք հակափաստեր են անոնք: Աստուած Իր նիւթական բարիքները հաւասարապէս ամէնքի տրամադրութեան տակ դրած է: Իր արեւն ու անձրեւը կուտայ բարիին ու չարին հաւասարապէս: մայր երկիրը իր վրայ աշխատանք թափողը կը վարձատրէ անկախաբար անոր հոգեկան վիճակներէն: Աստուծոյ դրած օրէնքն է թէ ով որ աշխատի յարատեւ և իմաստուն եղանակաւ, ի վերջոյ իր ջանքերը պիտի պսակուին յաջողութեամբ, որչափ ատեն անոնք հակառակ չեն Աստուծոյ յաւիտեանական ծրագրին: Հետեաբար ոչ ոք թող գանգատի որ չարերը կը յաջողին երկրի վրայ. անոնք կը յաջողին որովհետեւ ի գործ կը դնեն բոլոր այն միջոցները — ներքի կամ աններքի — որոնք անհրաժեշտ են գործի մը յաջողութեան: Կը հետապնդեն իրենց աշխարհիկ նպատակներու իրագործումը առանց խղճահարութեան և առանց երկմտութեան, ուժով գազանի մը անհողութեամբ և ինքնավստահութեամբ: Այս իրողութիւնը ինքնին ապացոյց մըն է անոնց բարոյապէս մոլորած ըլլալուն: Ի վերջոյ, իբրեւ մարդկային բանաւոր էակներ, վերահասու պիտի ըլլան անոնք այս զբաղման իրականութեան, երբ արդէն երբեք շատ ուշ պիտի ըլլայ դարմանումի մասին մտածելը: — Բրիտոս է ճանապարհը, ճշմարտութիւնը և կեանքը. և հետեաբար Ան միայն կը ցուցնէ մարդկութեան շիտակ և ուղիղ ճանապարհը՝ որ դէպի յաւիտեանական իրականութիւնները և անկապտելի

յաջողութիւններու կ'առաջնորդէ: Հայրը այնքան շատ սիրեց մարդկութիւնը, որ Իր Միածինը զրկեց աշխարհ, որպէսզի ով որ Անոր հաւատայ ճշմայ մոլորած՝ այլ առաջնորդուի ճշմարտութեան ճանապարհը՝ որ կը տանի դէպի յաւիտեանական կեանք:

«Մեղայ յերկինս եւ առաջի Բո».— Զղջումի և դարձի եկող մեղաւորին դասական աղաղակն է այս որ առաջին անգամ հնչեց Աւետարանի Անառակ որդիի բերնին մէջ: Այս խօսքով կը հաստատուի Աւետարանի քարոզած այն ճշմարտութիւնը թէ բոլոր մեղքեր, հոգ չէ թէ անոնք գործնականապէս որո՞ւ դէմ գործուած ըլլան, իրականութեան մէջ կը կատարուին Աստուծոյ առջև և Աստուծոյ դէմ: Արարքի մը Աստուծոյ դէմ գործուած ըլլալու հանգամանքն է որ զայն կը գտէ միւս արարքներէն և մեղքի կը վերածէ: Աստուծոյ դէմ գործուած արարքն է որ մենք մեղք կը կոչենք: — Իմաստով մը մեր բոլոր գործերը կ'ամ Աստուծոյ դէմ են և կ'ամ Աստուծոյ համար. խորքին մէջ, այսինքն արարքները վերջնական վերլուծումի են թարկելի յետոյ, վերահասու պիտի ըլլանք որ չէզոք արարք գոյութիւն չունի բարոյական և կրօնական գիտակցութիւն ունեցող էակի մը համար: Բրիտոս է ըսողը. «Որովհետեւ իմ եղբայրներէս մէկուն համար ըրիք, ինծի համար ըրած եղաք. որովհետեւ եղբայրներէս ունէ մէկուն չըրիք, ինծի ըրած չեղաք»:

Բոլոր մարդիկ անխտիր Աստուծոյ արարածներն են. և իբրեւ այդ՝ Աստուծոյ սեպհականութիւնն են. սեպհականութեան վրայ գործուած վնասը սեպհականատիրոջ կ'երթայ: Փճացման վտանգին ենթարկուած գոյքին, կ'ամ մահուան վտանգին մատնուած կենդանիին հանդէպ ցոյց տրուած անտարբերութիւնը անոնց սեպհականատիրոջ կ'երթայ: Հետեաբար մարդոց դէմ գործուած չարիք կ'ամ բարիք, մարդոց նկատմամբ բռնուած հոգածու կ'ամ անտարբեր կեցուածք՝ կ'ուղղուին անոնց Արարչին և Տիրոջ: Բաց աստի, Բրիտոս մարդանալով եղբայրացաւ մարդ արարածին հետ համապարփակ իմաստով մը. բոլոր բարիքներ կ'ամ չարիքներ որոնք կը գործուին մեր նմաններուն դէմ, գործուած կ'ըլլան նաև

մարդկութեան Մեծ Եղբոր՝ Քրիստոսի համար կամ Անոր դէմ: Մե՛ր կողմէ մե՛ր անձերուն դէմ գործուած մեղքերն ալ կը գործուին Աստուծոյ դէմ և Աստուծոյ առջև: Կեանքին տէրը Աստուած է, ըլլայ այդ մեր մէջ կամ մեզմէ զուրս. հետեաբար ոչ ոք բարոյական կամ օրինական իրաւունքն ունի այդ կեանքը փճացնելու, եղծելու կամ ապականելու: Քրիստոնէական հասկացողութեամբ, բոլոր մկրտեալներս զնուած ենք Քրիստոսի թանկագին արիւնով. հետեաբար Ի՛ր մարդերն ենք. մեզմէ ոեւէ մէկին դէմ կատարուած մեղանշումը կատարուած կ'ըլլայ Աստուծոյ պատկանող էակի մը դէմ: Դարձեալ, Քրիստոնէական հասկացողութեամբ ամէն մկրտեալ Տաճար մըն է Սուրբ Հոգւոյն համար, և հետեաբար Աստուծոյ Հոգին կը բնակի մեր մէջ: Ունէ անձի դէմ գործուած անսրբութեան կամ բրտութեան արարքները կ'եղծեն Աստուծոյ այդ տաճարը և հետեաբար մեղքեր են՝ գործուած Աստուծոյ առջև և Անոր դէմ:

«Ընկալ զիս որպէս զանառակ որդին».
— Աւետարանի անառակ որդին օտնակոխած էր իր հօր սէրը. վրաւորած էր անոր սիրտը. վատնած էր անոր հարստութիւնը: Հակառակ այս իրողութեանց սակայն անառակը իր հօր կողմէ ընդունուեցաւ ամենա մեծ խանդաղատանքով: Պատճառն այն էր որ որդին նախ անդրադարձաւ իր խնամութեան. ապա զգաց և հաւատաց որ իր հօր սէրը միայն պիտի կրնար բարձրացնել զինք այդ խնամութենէն: Արդարեւ հայրը վերստին բացաւ իր սիրոյ ծորակը բարոյապէս և ֆիզիքապէս իր տղեղցած որդւոյն վրայ և լուաց զայն իր արցունքներով: Հայրական համբոյրը կրկին փոխանցեց անառակին այն շնորհը՝ որ զայն վերստին գրաւիչ և գեղեցիկ երիտասարդին վերածեց: Հայրը մորթեց հանդիսական և մեծ օրերու վերապահուած պարարակ եղբ, տօնելու համար իր մոլորեալ զաւկին վերագարձը: Երջանիկ այս պայմաններուն տակ տեղի ունեցաւ անառակին վերադարձը. աղօթասացը կը խնդրէ իր երկնաւոր Հօրմէն, որ ինք ևս նման ընդունելութեան արժանանայ, անառակի որդիով «մեղայ յերկինս և առաջի քո» ըսելէն ետքը:

Թէև անառակ որդիի առակը չէ որ

խնդրոյ նիւթ կ'ընենք, այնուհանդերձ առիթն է որ անդրադառնանք ներումի հետ կապ ունեցող սխալ հասկացողութեան մը՝ որ բաւական ընդարձակ գետին գրաւած է մաքերու մէջ: Ներկայիս սովորաբար փրկութիւն տրուածը և ուզուածը ներողին բարեացակամութիւնն է, առանց նկատի ունենալու ներում խնդրողի մաքի և հոգիի վիճակը: Բանաւոր արարածի մը ներում կը շնորհուի երբ խնդրէ զայն, և իր խնդրանքին համապատասխան գործ ցոյց տայ: Ասկէ տարբեր պայմաններով ներում շնորհելը, այսինքն առանց զղջումի և առանց ուզուած ըլլալու ներելը կամ ենթական անշունչ առարկայի տեղ դնել է, կամ անբան կենդանիի, և կամ, Աւետարանի խակ բացատրութեամբ, մարգարիտները խոզերու առջև նետել: Աւետարանի մէջ երեք գեղեցիկ առակներ կան այս դաղափարները յստակ կերպով արտայայտող: Առաջին երկուքը կորսուած դրամի և կորսուած ոչխարի առակներն են: Երկուքն ալ — դրամը և ոչխարը — զուրկ են գիտակցութենէ և միջոցներէ իրենց տիրոջ վերադառնալու. հետեաբար տէրն է որ զանոնք կը փնտռէ, կը գտնէ և իրենց պատկանած տեղը կը վերադարձնէ: Ասոնք կը խորհրդանշեն հեթանոսները և տգիտութեան խաւարին մէջ անբանացածները, զոր Աստուած Ի՛նք կը փնտռէ և կը գտնէ: Իսկ երրորդ պարագային կորսուածը որդիկն է, այսինքն ընտանիքին մէկ անդամը, որ կը հեռանայ տունէն կամաւորաբար, և ազատ ընտրութեան աստուածատուր շնորհքը ի գործ գնելով: Այս պարագային հայրը չէ որ կը փնտռէ որդին, որովհետեւ գիտէր թէ իր ճիգերը ի զուր պիտի անցնէին, քանի որ նախ քան տղուն տունէն հեռանալը իր հայրական բուրի համոզիչ միջոցները սպառած էր արդէն: Իրեւ փորձառու և խմտառուն հայր գիտէր թէ որքան ատեն որ տղան զգլխանք մը ունէր իր տունը մօտնալու, երբեք պիտի չվերադառնար: Երբ իր ունեցածը սպառէր և վատնելու ոչինչ մնար, կամ պիտի մեռնէր կամ վերադառնար. և հայրը գիտէր նոյնպէս որ ապրելու պապակը աւելի զօրաւոր է մարդոց մէջ քան մեռնելու տենչը: Ուրեմն հայրը իր տղան փնտռելու ժամավաճառ չըլլար. այլ աչքը ճամբուն, անձ-

կանօք կը սպասէ անոր դարձին: Որդին է որ կ'առնէ նախաձեռնութիւնը: Ան է որ ինքնիշխան կուգայ, կ'որոշէ և կը վերահասանայ իր հօր տունը: Որդին է որ լալահառաջ զղջում կը յայտնէ և ներում կը խնդրէ. հայրը կը շնորհէ սիրով իր ուզածը և աւելին: Հետեւաբար անիմաստ է ներել և ընդունիլ մէկը որ ներում չէ ուզած և տուն չէ եկած. անիմաստ է ներել մէկու մը որ ներումի արժանի ոչ մէկ քայլ առած է. իսկ ներել մէկու մը որ դեռ կը շարունակէ իր նախկին ճամբան, պարզապէս սրբութիւն մը — ներումը արդարեւ սուրբ բան մըն է — դարձեալ Աւետարանի բացատրութեամբ՝ չունենու առջև նետել է:

«Զգեցոյ ինձ զպատուեանս զառաջին զոր մեկացայ մեղօք» — Աղօթասացը կը շարունակէ բանիլ Անառակի առակին վրայ: Նախորդ պաղատանքով խնդրած էր իր երկնաւոր Հօր սիրոյն մէջ վերահաստատուիլ: Իսկ այսու կ'աղաչէ որ իրեն շնորհուի որդիական պատիւը՝ որմէ կը զրկուի մարդ մեղքով:

Պատուեանը ի հնումն ազնուական դասակարգի զգեստ էր. կը գործածէին զայն իշխաններ և մեծամեծներ, կարծես ըսել ուզելու համար որ իրենք օժտուած են իշխանական ճոխութեամբ մը՝ որմէ զուրկ են հասարակ դասակարգի մարդերը: Արդարեւ անառակը իր հօր տունէն մեկնած էր գեղեցիկ պատմութեանով մը. վերադարձած էր գրգռեալներով: Հայրը, հաստատելու համար թէ իր վերադարձող որդին վերստին կը բարձրացնէ անոր նախկին իշխանական պատիւին, կը հրամայէ հազցնել անոր նոր պատմութեան մը: Պատմութեանը խորհրդանշան է աստուածային շնորհաց, որով կը պնէ Աստուած մարդը՝ երբ սա կ'արժանանայ որդեգրութեան պատիւին:

«Առաջին պատմութեանը զոր մեղքով մերկացած» կը խոստովանի աղօթասացը, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ, այս պարագային, շնորհաց այն վիճակը՝ որով կ'օժտուին բոլոր քրիստոնեաներ իրենց մկրտութեամբ: Արդարեւ Աստուած հաւատացող, ապաշխարող և մկրտուող ամէն մէկ մարդը կ'օժտէ որդեգրութեան գեղեցիկ պատմութեանով: Այդ պատմութեանը մեր ուսերուն վրայ կը մնայ այնքան ատեն որ մենք կամաւորապէս

պէս զայն մէկդի չնետենք: Դժբախտ իրողութիւնը սակայն այն է որ գրեթէ բոլոր քրիստոնեաներ, քանի որ իրենց մանուկեան և անգլիտութեան տարիքին մէջ ընդունած են այս պատմութեանը, առհասարակ գրեթէ զաղափար չունին անոր գեղեցիկութեան և արժէքին, ինչպէս չունեցաւ անառակը իր ունեցածին: Եւ դժբախտ իրականութիւնն այն է որ մկրտեալներու մեծ մասը, ուշ կամ կանուխ, կը մերկանայ մկրտութեան այդ շնորհաց պատմութեանէն, և ինքզինք զուրս կը նետէ իր երկնաւոր Հօր տունէն, իրական և անտեսանելի եկեղեցին, երբեմնեւ՝ տեսանելի եկեղեցիէն: Սակայն Աստուծոյ անսահման սէրը իր անհուն երկայնատեմութեամբ կը սպասէ անոնց տուն դարձին: Երանի վերադարձողին և ժամանակին վերադարձողին, որովհետեւ պիտի գտնէ գրկաբաց հայր մը որ պիտի ընդունի զինքը «որպէս զանառակ որդի» և համբոյրով մը պիտի հաղուեցնէ անոր գեղեցիկ պատմութեանը զոր մերկացած էր մեղքով: Բայց վա՛յ չվերադարձողին, և վա՛յ ուշացողին. որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ երբ գայ դռները գոց գտնէ. և ներսէն լսէ խիստ ձայնը որ կ'ըսէ. «Ծշմարիտ կ'ըսեմ որ ձեզ չեմ ճանչնար»:

Ուրեմն աղօթենք մեր շնորհալի հայրապետին հետ իւրացնելով իր աղօթքը և մեր խօսած լեզուին վերածելով զայն.

«Հայր երկնաւոր, Աստուած նւարիս, Որ դիպեցիր սիրելի Որդիդ փնտելու կոտուած ոչխար. Մեղանչեցի երկինքի դէմ եւ Քու առջեւ. Ընդունէ զիս անառակ որդիին պէս, եւ հազցուր ինձի իմ առաջին պատմութեան, Որմէ մեկացայ մեղքերու պատճառով. «Եւ ողորմէ Քու արարածներդ, եւ ինձի՝ ծանր մեղաւորիս»:

(4)

ՇՆՈՐՀՔ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

